

HI4 Suomen historian käännekohtia – Kertausmoniste

SUOMEN LIITTÄMINEN VENÄJÄÄN (1809–1863)

Suomen sota

- Ruotsi vs. Venäjä
- Taustalla Napoleonin sodat ja mannermaasulkeemus

Porvoon valtiopäivät

- Aleksanteri I
- Miksi Suomelle annettiin autonomia?
- Uskonto, perustuslait ja säätyjen oikeudet pidettiin voimassa

Suuriruhtinaskunnan hallinto

- 1812 Helsingistä pääkaupunki
- Vanha-Suomi liitetään Suomeen
- Kenraalikuvernööri – senaatti – Suomen asiain komitea

Ensimmäiset puolueet syntyvät kielen ympärille

- Suomalainen puolue
- Ruotsalainen puolue
- Liberaalit

SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN SYNTY (1863–1899)

Valtiopäivät avataan uudelleen

- Valtiopäivät alkavat kokoontua säännöllisesti => uutta lainsäädäntöä

Uudistukset

- Kansakoulu 1866 => koulutuksen järjestäminen kuntien vastuulle
- Asevelvollisuuslaki 1878
- Kieliasetus 1863 => suomen kieli pyrittiin saamaan tasavertaiseksi ruotsin kanssa

Talouden murros

- Nälkävuodet 1866–1868 => maatalous muuttuu karjavaltaiseksi
- Teollistumista haittasivat: luontoistalous, energian saannin niukkuus, sahauskiintiöt, liikenneolojen kehittymättömyys
- Elinkeinovapauslaki 1879
- Metsäteollisuus
- Oma raha 1860, pankit
- Rautatiet ja Saimaan kanava

Kansalaisyhteiskunnan synty

- Nälkävuosien jälkeen väkiluku kasvaa voimakkaasti
- Kaupunkien kasvu, muuttoliike, siirtolaisuus
- Maaseutuväestö: maanomistajat, maanvuokraajat (torpparit, lampuodit), tilattomat
- Uudet yhdistykset: työväenliike, ammattiyhdistykset, naisliike, urheiluseurat, raittiusliike, nuorisoseurat

AUTONOMIAN PUOLUSTUS JA ITSENÄISTYMINEN (1899–1919)

Venäjän suhtautuminen Suomeen muuttuu

- Suomen etuja pidettiin epäoikeudenmukaisina => venäläistämistä vaadittiin => postimanifesti 1890
- Saako valloittaja päättää valloitetun alueen asioista?
- Nikolai II hallitsijaksi 1894
- Bobrikov kenraalikuvernööriksi 1898 => Suomen ja Venäjän lainsäädäntöä yhtenäistettävä

Ensimmäinen sortokausi 1899–1905

- Helmikuun manifesti 1899 => yleisvaltakunnalliset lait säädetään Venäjällä, Suomen rooli lakien toimeenpanossa mitätöitiin
- Suuri adressi
- 1901 asevelvollisuuslaki => sotilasmiljoonat
- Kielimanifesti 1900: venäjän kieli laajemmin käyttöön
- 1903 Bobrikoville diktaattorin valtuudet => 1904 Eugen Schauman murhaa Bobrikovin
- Suomalaisten suhtautuminen venäläistämiseen mm. perustuslaillisuus ja myöntöväisyys

Marraskuun manifesti ja eduskuntauudistus

- Venäjän-Japanin sodan tappio => uudistuksia
- Eduskuntauudistus 1906: yleinen ja yhtäläinen äänioikeus
- Ensimmäiset vaalit 1907: SDP:n suurvoitto

Toinen sortokausi 1908–1917 ja jääkäriliike

- Eduskunnan hajotukset, poliitikkojen karkotukset
- Ensimmäinen maailmansota aluksi Suomelle edullinen
- 1914 täydellinen venäläistämishjelma => jääkäriliike
 - Sotilaskoulutusta Saksasta => jääkärit

Suomen itsenäistyminen

- maaliskuun vallankumous => väliaikainen hallitus valtaan
- kenelle kuuluu korkein valta? (väliaikainen hallitus vai eduskunta)
- lokakuun vallankumous => bolševikit valtaan => korkein valta eduskunnalle
- 4.12. senaatti antaa itsenäisyysjulistuksen eduskunnalle => hyväksytään 6.12.
- Itsenäisyyden tunnustajat: Neuvosto-Venäjä, Ranska, Ruotsi ja Saksa

Sisällissota 1918

- Sodan taustatekijöitä: yhteiskunnan eriarvoisuus, maattoman väestön ja työväestön ahdinko, järjestysvallan puute, luottamuspuute eduskuntaan, työväestön radikalisoituminen, elintarvikepuute
- Senaatti Vaasaan, kansanvaltuuskunta Helsinkiin
- Punaiset: työväestö, maaton väestö; valkoiset: itsenäiset talonpojat, kaupunkien porvaristo
- Venäläiset ja saksalaiset joukot
- Tampereen taistelu sodan ratkaisijana (maalis-huhtikuu)
- Sodan uhrin: punaiset 27 000, valkoiset 5 200, paljon teloituksia ja vankileirikuolemia
- Sodan nimitykset esim. sisällissota, kansalaissota, kapina, vallankumous, vapaussota...

Monarkia vai tasavalta?

- Monarkian perustelut: valtio uskottava vahvoihin käsiin, vakaus
- Tasavallan perustelut: itsenäisyysjulistus teki Suomesta tasavallan, monarkia demokratian vastainen
- Suomen kuninkaaksi Friedrich Karl => Saksa häviää sodan => kuningashankkeesta luovutaan

ITSENÄISYYDEN ALKU JA SOTAVUODET (1919–1944)

Tarton rauha 1920

- Tarton rauha suomalaisille pettymys => Itä-Karjalan kysymys jää hiertämään
- Ahvenanmaan kiista

Miksi Suomi säilyi demokratiana?

- Punavankien armahdus
- Torpparilaki 1918
- Oppivelvollisuuslaki 1921
- Työlainsäädäntö
- SDP hallituskelpoiseksi
- Lapuan liike hajoo Mäntsälän kapinan jälkeen
- Kommunistien toiminta kielletään

Ulkopolitiikka

- Ruotsin puolueettomuus estää puolustussopimuksen
- Reunavaltiolitiikka (Baltia ja Puola)
- Kansainliitto
- Suhteet Neuvostoliittoon viileät

Suomen ja NL:n väliset neuvottelut

- Aluevaihtoehtotukset
- Neuvottelut ”konkreettisista poliittisista kysymyksistä” => päättyvät tuloksettomina
- Mainilan laukaukset 30.11.1939

Talvisota (1939–1940)

- Suomen sotilaskalusto vanhentunutta ja puutteellista
- Mottitaktiikka, hiihtotaito, omatekoiset aseet
- Karjalan kannas, Raatteen tie, Kollaa
- Terijoen hallitus
- NL:n sotilasjohto täysin kokematon (Stalinin puhdistukset)
- Apua Ruotsista, Iso-Britanniasta, Ranskasta?
- NL:n suurhyökkäys helmikuussa 1940 => Moskovan rauha 13.3.1940
 - Aluemenetykset (mm. Hanko, Karjalan kannas)
- Tappiot: noin 24 000 kaatunutta

Välirauha (1940–1941)

- Yhteistyö Saksan kanssa kasvaa (kauttakulkusopimus, sotilasyhteistyö)
- Keväällä 1940 saksalaisia joukkoja Suomeen
- Erillissota vai liittolaisuus Saksan kanssa?

Jatkosota (1941–1944)

- Hyökkäyssota (1941)
- Asemasota (1942–1944)
- Kotirintama, propaganda ja sotilaskarkuruus
- Kesän ratkaisutaistelut 1944 (Tali-Ihantala) => Suomi irtautuu sodasta vaihtamalla presidenttiä Ryti => Mannerheim, rauha NL:n kanssa
- Moskovan välirauha mm.
 - Alueluovutukset (talvisodan rajat + Hangon tilalle Porkkala, Petsamo)
 - Sotakorvaukset
 - Lapin sota
 - Valvontakomissio valvomaan ehtojen toteutumista
- Tappiot: 68 000 kaatunutta

SUOMI KYLMÄN SODAN MAAILMASSA (1944–1991)

Vaaran vuodet (1944–1948)

- Asekätkentä
- Sotasyllisyysoikeudenkäynti
- Kommunistien näkyvä toiminta
- Vallankaappaushuhut

Paasikiven linja

- NL:n luottamus tuli säilyttää
- NL:n edut otettavan huomioon
- YYA-sopimus

Puolueettomuus vakiintuu 1955

- YK
- Porkkalan palautus
- Pohjoismaiden neuvosto

KEKKOSEN KAUSI (1956–1981)

1956 vaalit

- ”Yhden äänen presidentti”

Kriisit

- Yöpakkaset 1958
- Noottikriisi 1961

Presidentistä lähes korvaamaton

- Henkilökohtaiset neuvottelut NL:n johdon kanssa
- EFTA 1961 ja EEC 1973
- Presidentiksi poikkeuslailla 1973
- ETYK 1975
- ”Kekkoslovakia”
- Suomettuminen

Mauno Koivisto (1982–1994)

- Hyvät suhteet Neuvostoliittoon
- EU jäsenyyden haku 1992
- Presidentin valtaoikeuksien kaventaminen

KÖYHYHYDESTÄ HYVINVOINTIIN (1991–2013)

Martti Ahtisaari (1994–2000)

- Presidentin valtaoikeuksista pidettävä kiinni
- Kansainvälinen yhteistyö
- Suomi EU:n jäseneksi 1995

Tarja Halonen (2000–2012)

- Kiista presidentin asemasta ja uusi perustuslaki 2000
- Globaalit kysymykset